På hver sin side av muren og gjerdene som bygges på Vestbredden lever palestinere og israelere separate liv. Muren bygges ikke bare på bakken, men også i folks hoder.

Fra jernmur til betong

SAMTALER LANGS ISRAELS
MUR

Nora Ingdal er arabist og Midtøsten-kjenner. Hun har tidligere vært Norsk Folkehjelps stedlige representant i Palestina og redaktør av Verdensmagasinet X.

Anne Hege Simonsen er journalist og sosialantropolog/medieforsker. Hun har tidligere vært redaktør av Ny Tid og publisert boka «Å se verden fra et annet sted» sammen med Elisabeth Eide.

TEKST: Nora Ingdal og
Anne Hege Simonsen

ALLAAAAAAHU AKBAR. En melodisk manns-stemme messer den tradisjonelle bønne-innkallingen i langtrukne drag. Stemmen stiger og synker med vinden. Melankolsk og insisterende svever den over de oliventrekledte åsene og opp til oss på høydedraget. Fortsatt er det varm sensommer. Foruten de klagende bønneropene er det nesten stille, ingen fuglekvitter eller barneskrål - bare lyden av dempet vestlig popmusikk som siver ut fra et av de skuddsikre vinduene i leilighetshusene bak oss. Et vindkast fører bønneropet tilbake til oss: *leeee illah illaaaaa allah*, det er ingen gud utenom gud. Vi prøver å lokalisere utgangspunktet for den messende sangen og stirrer ned i dalen under oss, men i mylderet av grå, umalte lekablokkhus ser alt likt ut – det er ingen moskeer eller minareter å se.

Michael Jankelowitz lar seg ikke affisere av bønner fra den andre siden. Jankelowitz, som opprinnelig er sørafrikaner, arbeider for Det jødiske byrået, Jewish Agency, i Jerusalem, og er vant til å guide folk til nettopp denne utsikten. Med jevne mellomrom loser han turistbusser med amerikanske donorer på solidaritetsreise ned gaten Rehov Haanefa i Gilo, forbi en lav mur vakkert dekorert med landskapsmalerier, en skole og en synagoge med skuddsikkert glass i vinduene og kulehull i veggen. De færreste av amerikanerne tør forlate asfalten og gå ned den samme forblåste skråningen der vi nå står. For enden av skråningen står et tomt kontrolltårn og stirrer blindt over dalen til Betlehem. Den eneste forbindelsen er den brede bosetterveien til Hebron som forsvinner inn i en tunnel bak byen. Palestinernes veier slynger seg langs åssiden. Til venstre ruver den grå betongmuren før den skifter noen hundre meter lenger bort og blir til et provisorisk nettingjerde.

Jankelowitz er glad for muren, han vil bare ha den ferdigbygget. Med den føler han seg tryggere. Han kom til Israel i 1972 som student, giftet seg med en kvinne fra Luxemburg som han traff på en sionist-ungdomsleir og emigrerte med henne til Israel. Familien har bodd i Gilo i snart tjue år. En forstad til Jerusalem ifølge Israel, okkupert område ifølge FN. Jankelowitz, som da vi avtalte møtet, understreket at Jewish Agency ikke har noen oppfatning om muren, men som privatperson snakker han fritt.

– For tre år siden var dette fronten, sier Jankelowitz og forteller om hyppig skuddveksling over dalføret mellom Gilo og Betlehems nordvestlige boligkvarter, Beit Jala, samt nede fra flyktningleiren Aida.

– Ser dere den blå fabrikkbygningen med bølgeblikktak? Det var der de lå og skjød, særlig de første årene av intifadaen.

I dag frykter ikke befolkningen i Gilo skyting lenger. Israel har arrestert, deportert eller likvidert flere hundre væpnete aktivister fra Betlehem. I dag er det selvmordsbombere israelerne er redde for. Buss 32 fra Gilo til Jerusalem gikk i lufta i juni 2002. 19 mennesker ble drept. I desember 2003 smalt det i buss 19 og buss 14 gikk i lufta i februar 2004. Jankelowitz' datter pleier å ta buss 32 når hun skal på skolen. Heldigvis var hun syk denne fatale morgenen.

Mens buss 32 ble sprengt i filler av en passasjer som steg på bussen i den lille arabiske landsbyen Beit Safafa, tradisjonelt et fredelig sted, er Jankelowitz overbevist om at selvmordsbomberne som var ansvarlige for de to andre busstragediene må ha kryssset dalen ikke langt fra der vi står.

– *Hvordan vet du det?*

– Kroppene blir ført tilbake til familiene og gravlagt. Før var det terrorangrep eller -forsøk nesten hver uke. Nå er det sjeldnere. Det er denne økende terroren som har bygget gjerdet. Arbeiderpartiet foreslo en barriere for å gi folk en følelse av sikkerhet, og nå støtter det israelske folket Sharon fordi han gir dem denne sikkerheten. Ikke fordi de nødvendigvis støtter høyresiden i ett og alt, sier Jankelowitz.

Gjerdet som Jankelowitz snakker om blir også kalt en "separasjonsbarriere"¹. Den har to ulike ansikter. I tettbygde strøk, som her i Betlehem, er den satt sammen av åtte meter høye betongblokker, mens på landsbygda og i jordbruksområdene er den et 40 til 60 meters bredt gjerde med grøfter, veier og piggetråd på hver side. Byggingen startet i 2002 og planen er at den

skal omslutte den delen av Vestbredden som vender mot Israel innen utgangen av 2005. Hvis planen til statsminister Ariel Sharon om å lage et gjerde også gjennom Jordandalen blir oppfylt, kan totallengden bli nesten 80 mil. Det er mer enn dobbelt så langt som Den grønne linja som markerer grensen mellom Israel og okkupert Palestina². Barrieren går da heller ikke i en rett linje, men kurver seg i henhold til hvilke områder Israel ønsker å innlemme på sin side av muren.

– Gjerdet der nede vil bli Israels nye grense, sier Jankelowitz og uttaler det som ennå ikke er offisiell israelsk politikk.

– Dette er ingen utopi. Grensene skal gå der jøder lever, fortsetter han og understreker at det nettopp var derfor det var så viktig for Ariel Sharon å få håndslaget fra USAs president George W. Bush tidligere i vår.

– Selvmordsbombene – ikke minst passover-bomben³ – var et forsøk på å demoralisere Israel og hindre flere immigranter i å komme til landet. Men taktikken virket mot sin hensikt. I stedet presset terroren befolkningen inn i et hjørne som endte med at de sa ja til et gjerde. Politikken ble svart/hvit. Alle gråtonene forsvant, sier Jankelowitz.

Fra jern til betong

Tanken om separasjon mellom arabere og jøder har vært sentral gjennom hele historien til den jødiske nasjonalismen, sionismen. Sionismen oppsto som en reaksjon på anti-semittismen i Europa og fremmet ideen om at jøder bare ville være trygge hvis de fikk leve i et eget land. Det oppsto mange retninger innenfor sionismen med ulike oppfatninger av hvordan sionismen skulle forholde seg til den opprinnelige

befolkningen i landet. Innvandringen av jøder fra Europa til Palestina startet allerede fra 1880-åra og nådde en topp på 30-tallet, da forfølgelsene av jødene i Europa intensiverte. Allerede i 1917 hadde den britiske regjeringen gitt sin velsignelse til jødisk innvandring og sin støtte til opprettelsen av et “nasjonalt hjem for det jødiske folk” gjennom Balfour-erklæringen, så fremt den “ikke gjorde noe som kunne forandre sta-

Blant sionistene var målet klart:

En stat med et jødisk flertall.

Problemet var hva man skulle gjøre med palestinerne.

tusen til de ikke-jødiske innbyggerne i Palestina”. De ikke-jødiske innbyggerne, palestinerne, var i stort flertall i mandatområdet, Palestina, og motsatte seg kraftig de europeiske innvandrerne som begynte å kjøpe opp jord og kolonisere landet. Fra 1936 til 1939 var det mange alvorlige sammenstøt mellom palestinerne og innvandrerne som krevde flere hundre menneskeliv. Blant sionistene var målet klart: en stat med et jødisk flertall. Problemet var hva man skulle gjøre med palestinerne.

Da, som nå, har løsningene variert fra forslag om å kaste alle palestinerne ut til å leve sammen med dem. Spørsmålet vokste til en konflikt som delte sionistene i to grupper. Den ene ble anført av den kulturelle sionismen og Martin Buber, som oppfordret til et jødisk-arabisk partnerskap. Den 12. sionistkongressen i 1921 definerte for eksempel Palestina som et “felles hjemland” og omtalte en nasjonal utvikling med både jøder og arabere. Den andre gruppen,

ledet av den høyreorienterte Vladimir Jabotinsky, trodde også på opprettelsen av en stat for begge grupper, men under jødisk styre.

Mens venstresiden i sionismen, dagens Arbeiderparti, først benektet lokalbefolkningens eksistens og som en konsekvens også konflikten med den, anså høyreside-sionistene konflikt som både naturlig og uungåelig.

Jabotinsky skrev med stort forsyn og ærlighet allerede i 1923 i boka «The Iron Wall»:

Det finnes en “jernlov” innenfor hver kolonibevegelse, en lov som ikke kjenner noen unntak, en lov som alltid har eksistert til alle tider og under alle omstendigheter. Hvis du vil kolonisere et land der det allerede bor et folk, må du bygge deg en garnison. Ellers – ellers, gi opp din kolonisering fordi uten væpnet makt som vil fysisk forhindre forsøk på å ødelegge denne koloniseringen, er det UMULIG, ikke vanskelig, ikke farlig, men umulig!... Sionismen er et koloniseringseventyr, og derfor står eller faller den ved spørsmålet om væpnet makt. Det er viktig å bygge, å snakke hebraisk, men beklageligvis, er det enda viktigere å være i stand til å skyte – ellers er jeg ferdig med å leke kolonisering.⁴

En viktig del av Jabotinsky og hans tilhengeres arbeid var derfor å etablere militære geriljagrupper (Irgun og Lehi) som utførte angrep mot både palestinere og den britiske okkupasjonsmakta for å vise araberne at de hadde militær styrke. Massakren i den palestinske landsbyen Deir Yassin 9. april 1948 med minst 250 palestinere drept, utløste frykt blant palestinerne og de startet å flykte fra sine landsbyer mot Jordan, Libanon og inn mot

Gaza.

Selv om Jabotinsky ofte blir sett på som en ekstremist, mener blant andre den israelske historikeren Avi Shlaim at hans jernmur-doktrine ble helt sentral i Israels politikk overfor palestinerne. Flere har trukket paralleller til statsminister Ariel Sharons jernmur-politikk. Jabotinsky formulerte prinsippet om at sionismen skal kjempe for å etablere en jødisk stat i hele Israels land, uansett arabiske reaksjoner. Jabotinsky var bare villig til å gi palestinerne et slags sjølstyre innenfor den jødiske staten i hele området. Han visste godt at dette ikke ville bli oppnådd uten motstand. For Jabotinsky var det viktig å slukke “gnisten av håp.” Ifølge hans doktrine om jernmuren vil palestinerne til slutt – når all motstand er knust, gå med på å leve med begrensede nasjonale og sivile rettigheter.

“Den eneste veien til en avtale,” skrev Jabotinsky, “er gjennom jernmuren”.

... frivillig avtale er uoppnåelig ... Sionistisk kolonisering, til og med den minste, må enten gis opp eller fortsettes på tross av de lokales motstand. Bosettingene kan dermed fortsette og utvikle seg under beskyttelse av en [militær] styrke som er uavhengig av den lokale befolkningen – en jernmur som de lokale ikke vil ha makt til å bryte ned. Dette er en toto vår politikk overfor araberne. Å formulere noe annet vil være dobbeltmoral.⁵

Da den tidligere statsministeren David Ben-Gurion talte til den jødiske byrået like etter utbruddet av det arabiske opprøret i 1936, sa han at “en omfattende avtale er ikke på tale nå. Den vil bare komme etter araberne er helt desperate – desperasjon som ikke bare et resultat av at opprøret mislyktes, men også som en konsekvens av vår

vekst i landet”. Ben-Gurion var altså ikke bare enig med Jabotinsky, men argumenterte for at fred bare var ønskelig dersom det fremmet den sionistiske dagsordenen: “Det er ikke for å skape fred i landet at vi trenger en avtale. For oss er fred et

I dag frykter ikke befolkningen i Gilo skyting lenger. Israel har arrestert, deportert eller likvidert flere hundre væpnete aktivister fra Betlehem.

middel: Målet er en fullstendig gjennomføring av sionismen. Bare av den grunn trenger vi en avtale.”

Muren som bygges på Vestbredden gjenspeiler sionismens hovedtanke: et jødisk flertallsstyre/suverenitet innenfor et definert geografisk område. De arabiske innbyggerne som ikke flyktet i 1948 teller i dag over en million, mens den palestinske befolkningen på Vestbredden og i Gaza totalt utgjør 3,5 millioner. Den jødiske befolkningen i Israel teller i dag ca 5,5 millioner, men deres befolkningsvekst er lavere enn den arabiske. Innen 2010 vil den arabiske og jødiske befolkningen innenfor Palestina/Eretz Israel være like store. Enkelte beregninger viser at innen 2020 vil jødene være i mindretall, om ikke noe dramatisk skjer med tilstrømmingen fra andre deler av verden.

I et intervju med den israelske avisa Haaretz i januar 2004 var den israelske historikeren Benny Morris svært tydelig på hva han mente den største tabben Ben Gurion gjorde i sin tid som statsminister, nemlig at han ikke “gjorde ferdig jobben i 1948”. Journalisten, som ble litt satt ut av

utsagnet, spurte forsiktig “mener du den etniske rensningen av palestinerne?” Og Morris bekreftet at hadde Ben Gurion gjort ferdig jobben med å kaste ut alle palestinere en gang for alle i 1948, så hadde staten sluppet å bli innhentet av dagens ubehagelige demografiske fakta. “Det ville vært smertefullt da,” innrømmet Morris riktignok, “men i det lange løp ville alle parter spart seg selv for mye lidelser.”⁶

På den andre siden

Ingen steder illustrerer Israels kamp for å beholde et demografisk flertall bedre enn i Jerusalem. Siden Israels okkupasjon av øst-Jerusalem fra Jordan i 1967, har bygrensene blitt utvidet og endret uttallige ganger. Innenfor “stor Jerusalem” bor det en og en halv million mennesker, hvorav 40% er jøder. Av de 840.000 innbyggerne som bor akkurat *utenfor* bygrensene til Jerusalem er 22% jøder. Innenfor bygrensene av Jerusalem er 68% av de 675.00 innbyggerne jøder. Med bistand av byplanleggere og arkitekter vrir israelske politikere hodene sine over hvordan de kan trekke opp grensene slik at et overveldende jødisk flertall vil vare i minst 50 år.⁷ Separasjonsmuren må forstås også som et ledd i denne politikken. Per oktober 2004 er hele første fasen i nord på 15 mil ferdigbygget, samt store deler av andre fasen rundt Jerusalem, Betlehem og sør for Ramallah. Den 9. juli 2004 utstedte Den internasjonale domsstolen i Haag en rådgivende uttalelse som ba Israel om å rive den delen av barrieren som allerede var bygget og stanse all videre bygging. Men bare i månedene juli-august har betongmuren vokst med minst 500 meter, fra utkanten av Jerusalem til kontrollposten ved inngangen til Ramallah, Qalandiya.

– Vi respekterer vår egen høyesteretts kjennelse tidligere i sommer som krevde at vi la om deler av traseen. Disse endringene har forsinket byggingen, men vi respekterer rettens kjennelse. Haag-dommen, derimot, den var nok mest politisk, sier tidligere oberst Nezah Mashiah som har ansvaret for byggingen av muren.

For de palestinske landsbyene på den nordlige Vestbredden er muren allerede blitt en del av hverdagen, men her rundt Betlehem-landsbyene er sementen knapt tørket. Her bor flere hundre tusen palestinere tett-i-tett omringet av mur og gjerder. Tre flyktningeleire, Aida, Azza og Deheishe, hvor befolkningen opprinnelig kom fra landsbyer som ble ødelagt i 1948, er synlige fra høydedraget hvor Gilos 60.000 innbyggere bor. I mer enn femti år har de bodd i leire. Nå har flere familier måtte flytte igjen, fordi Gilo skal beskyttes.

For å komme til kontrollposten ved Betlehem må vi kjøre i nesten tre kvarter. Hvis ikke muren hadde vært der hadde det tatt oss ti minutter å gå den samme strekningen. Separasjonen mellom jøder og arabere synes tydelig på veinettet. Dette er en del av det den israelske arkitekten Eyal Weissman kaller Israels vertikale okkupasjon av Palestina, som også omfatter luftrommet over og ressursene under bakken.

Ifølge den israelske menneskerettighetsorganisasjonen B'Tselem, hindrer Israel palestinere å reise på såkalte “sterile” veier, i tillegg til deler av andre veier på Vestbredden. Tilsammen er 700 kilometer med motorveier i praksis utilgjengelige for palestinerne. I rapporten “Forbidden Roads Regime” beskrives et avansert system hvor palestinerne må ha spesialtillatelse for å få tilgang til enkelte veier. Dette

regimet gjelder bare for palestinere, israelere kan reise fritt og uhindret over hele Vestbredden. Tillatelsene palestinerne må ha, utsteder Det israelske sikkerhetsbyrået etter eget forgodtbefinnende. Avslag gis muntlig og uten noen forklaring. Ifølge sjefen for Siviladministrasjonen, brigadegeneral Ilan Paz, er det “ingen klare kriterier for å saksbehandle søknader om reisetillatelser”. B'tselem skriver i rapporten at “ved å diskriminere palestinerne basert på deres nasjonale identitet ligner De forbudte veiers regime på apartheidsystemet i Sør-afrika.”⁸

Fra kontrollposten i Betlehem kontrolleres all trafikk inn og ut av Betlehem. Alle importvarer, fra sement, betong og jern til de siste parfymeriproduktene fra Yves Saint Laurent må krysse kontrollposten. En lang kø av folk venter tålmodig på tur. En etter en går de fram til den unge, grønnkledte soldaten for å vise sine ID-kort og papirer. To eller tre kan ikke gå sammen – selv om de er familie.

Kvinnen foran oss i køen er tydelig sliten. Vi ser baksiden av et brunspraglete skaut og en uformelig svart kappe som dekker den kraftige, korte kroppen. Hun bærer en svart søppelsekk med en avlang, teppelignende gjenstand inni og signaliserer med hånden at vi kan gå før henne, “dette kan ta tid”. Vi insisterer på at det er hennes tur, og med tunge bevegelser drar hun med seg søppelsekken fram til soldatene og spørsmålene starter. Ut fra faktene skjønner vi at det dreier seg om hva hun har i sekken, hvor kommer hun fra, hvor skal hun osv. Den israelske grensesoldaten virker utålmodig og irritert, og etter fem-seks minutter slipper hun gjennom den smale, gitteroverbygde passasjen som leder fram til det som er igjen av de såkalte

selvstyrte palestinske områdene.

Kontrollen med våre norske pass går overraskende raskt i dag. Det er fredag og det nærmer seg solnedgang. Snart er det sabbat. Soldaten kaster knapt et blikk på våre røde pass, han bare vifter oss irritert videre. Vi får til og med gå to-og-to. Inne i den smale “krøtterstien”, som passasjen for palestinere kalles, tar vi igjen den palestinske kvinnen med plastsekken.

– La oss bære den for deg, dette ser tungt ut, sier vi. Kvinnen ser overrasket opp på oss, ansiktet er åpent og nesten barnslig rundt. Overraskelsen går raskt over i let-

*Mens israelere forsøker å etablere et
liv i separasjon fra palestinerne,
sliter palestinerne med i det hele tatt
å overleve.*

telse, for teppet hun bærer veier en god del. Teppet viser seg å være en gave til moren hennes, og lettet for byrden av det, kvikner hun til. Hun heter Iman, er 27 år, har to barn og har brukt tre dager på å komme seg inn til Betlehem for å besøke sin gamle mor og søsken. I det vi nærmer oss drosjeholdeplassen på den palestinske siden av krøtterstien, der sjåførene som alltid venter ved med hendene fulle av postkort og Jomfru Maria-souvenirer, tilbyr hun oss på umiskjennelige palestinsk vis å bli med henne hjem.

– *Ahlan wa sahlan.* Velkommen, jeg ville bli så glad om dere ville komme hjem til oss for å drikke en kopp te.

Hjem viser seg å være flyktingleiren Aida, stedet med de grå, umalte husene vi nylig så fra vårt utkikkstårn oppe på Gilo.

Leiren ligger en knapp kilometer fra checkpointet og er en av de minste flyktningleirene med befolkning på rundt 4.500. Folk her kommer fra 35 ulike landsbyer som ble ødelagt i 1948. I dag er 40 prosent av dem under 18 år.

På grunn av det strenge vaktholdet rundt Rakels grav, et hellig sted for jødene, må vi kjøre en stor omvei før vi kommer ned i dalsøkket hvor flyktningleiren ligger. Inngangen til leiren er umerkelig, det er ikke som i palestinske flyktningeleire i Libanon som har eget vakthold og leirkomiteer for å overvåke hvem som reiser ut og inn. Plutselig er vi bare inne i leiren. Det eneste som viser at dette er en leir og ikke et hvilket som helst fattig nabolag i Betlehem, er de smale, trange smugene mellom husene og det blå FN-flagget som vaier over barneskolen.

Iman har ringt hjem og sagt ifra at hun har tatt med seg utlendinger hjem. Velkomsten er overveldende. Visst er familien glade over å se sin eldste datter og søster, og gleden smitter også over på oss fremmede. Vi klemmes og overøses med våte kyss på hvert kinn før vi geleides inn i finstua der hedersplassen er reservert for et brodert bilde av Jerusalems to hellige moskeer, Al-Aqsa og Klippemoskeen. Nå kan endelig teppet i den svarte søppelsekken beskues i all sin prakt. Det er ganske enkelt, maskinvevd og av syntetiske materialer, sikkert produsert i Kina, men slike tepper selges bare i Israel. Og det har reist lenger enn avstanden mellom mor og datter skulle tilsi. Iman er gift med en Jerusalem-borger, men bor i en landsby bare noen få kilometer fra Aida. Det er muren og kontrollpostene som gjør reisen lang og usikker, og teppet til en sjelden gave. Inne i finstua vil alle familiens

Muren som skiller bosettingen Gilo og flyktningleiren Aida gir israelerne en trygghetsfølelse, men fratar palestinerne bevegelsesfrihet og arbeidsmuligheter. FOTO: NORA INGDAL

medlemmer fortelle om livet i leiren. Alle snakker i munnen på hverandre, Imans tante er opptatt av barna – hvilket liv er det å vokse opp omringet av en mur? Imans to brødre er blitt arbeidsledige etter at de måtte gi opp butikken de drev i den israelske delen av Jerusalem.

Muren opptar dem voldsomt. Og det er ikke så underlig, betongkolossen stiger til værs bare femti meter fra huset til Imans mor. Under byggingen av muren rev den israelske hæren mange hus og bombet sementfabrikken med blått tak som Jankelowitz fortalte hadde blitt brukt til å skyte på Gilo fra. Vi spør om dette er tilfelle. Vår palestinske vert ser undrende på oss:

– Tror du virkelig fabrikkieren ville tillate at væpnete menn brukte hans fabrikk til å skyte fra? Alle vet at det er det samme som å be om at den israelske hæren skal rive fabrikken. Nei, vi er hundre prosent sikre på at den ikke ble brukt til skyting mot Gilo.

Iman og hennes bror vil gjerne vise oss sin nye nabo, muren, men de er redde for å gå for nær. Flere palestinere er blitt drept her fra snikskytterpostene som overvåker hele leiren. To av utkikkspostene er plassert

i tårn langs betongmuren, en annen av stillingene er plassert i et palestinsk hus.

– Vi er aldri trygge noen steder. Etter klokken ti på kvelden er det ingen i gatene her. Muren gir israelerne sikkerhet, men ikke oss, sier Imans bror.

Siden første del av muren ble ferdigbygget for over ett år siden har antallet væpnede angrep mot sivile israelere gått kraftig ned. De fleste israelere vi snakker med føler seg tryggere nå og mener muren er en suksess. At en bombe smeller av i Israels sørligste by, Beersheva, i slutten av august blir nok et bevis på der hvor muren ikke er bygget, skjer det terroraksjoner. Rundt Hebron og den sørlige Vestbredden er nemlig muren ikke påbegynt. To dager etter Beersheva-aksjonen settes betongmuren opp langs veien til Qalandiya i en rasende fart. Mens israelere forsøker å etablere et liv i separasjon fra palestinerne, sliter palestinerne med i det hele tatt å overleve. Muren har kvalt den siste rest av økonomisk samkvem både mellom Israel og Vestbredden samt mellom palestinske byer og landsbyer. Det går mot et rekordår for oliveninnhøstingen, men bøndene er dypt fortvilet fordi det ikke finnes marked-er å selge til. Palestinerne fortviler også over eget lederskaps manglende evne til å få revet muren – istedet dokumenteres det at sentrale ledere har profittert på salg av betong til israelske entreprenører. Samtidig vokser hatet og den organiserte motstanden mot muren seg sterkere for hver meter som bygges.

• f •

tinggjerd, men siden betongmuren bygges i byene er det ofte den som er mest synlig for folk. Separasjonsbarrieren er det nærmeste man kommer et "nøytralt" begrep. Vi bruker begrepene om hverandre – alt ettersom hvilke begrep våre intervjuobjekter bruker.

- 2 *Greenline* er den vanligste betegnelsen på våpenhvilelinjene fra 1949-1967, inntil Israel okkuperte Vestbredden og Gaza. Den grønne linjen har vært utgangspunktet for de territoriale forhandlingene mellom Israel og PLO, men er ingen offisiell grense. Israel har ingen grunnlov eller definerte grenser. Den grønne linjen er 320 kilometer lang, mens planlagt total lengde av muren der muren også bygges langs jordan-dalen er 799 kilometer. Kilde: Stop the Wall-kampanjen, www.stopthewall.org
- 3 Selvmordsbombe i kystbyen Netanya på kvelden fikk inngang til den jødiske påskehøytiden, sedermåltidet, 27 mars 2002 der 29 døde og 170 ble såret.
- 4 Jabotinsky sitert i Lenni Brenner (1984) side 78.
- 5 Jabotinsky sitert i Lenni Brenner (1984) side 74-5.
- 6 Avi Shavit, intervju med Benny Morris, Haaretz, 4. januar 2004.
- 7 For mer om Israels politikk i Jerusalem, se hjemmesidene til den israelske menneskerettighetsorganisasjonen Btselem www.btselem.org
- 8 Btselem, "The Forbidden Roads Regime in the West Bank – an apartheid practise", 9.08.04, www.btselem.org

1 Som med alt annet i Midtøsten er ordbruken ladet: israelere flest kaller det et sikkerhetsgjerd mens palestinerne flest kaller det en apartheidmur. Ifølge den israelske hæren er 4% betongmur og resterende 96% net-